

Mitä ovat kohtuulliset mukautukset ja kenelle?

13.4.2015

Pirkko Mahlamäki
Pääsihteeri, Vammaisfoorumi ry

Kohtuulliset mukautukset

- Nykytilanne
 - Uudistettu yhdenvertaisuuslaki voimaan 1.1.2015
 - Käytäntöjä
- YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus CRPD
 - Sopimuksen määräykset
 - Vaikutukset lainsäädäntöön ja käytäntöihin

Yhdenvertaisuuslaki

- Yhdenvertaisuuslaki on uudistunut (1325/2014) (HE 19/2014 vp; HE 111/2014 vp)
- Lain tarkoituksena on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista julkisessa ja yksityisessä toiminnassa.
- Lakia ei kuitenkaan sovelleta yksityis- eikä perhe-elämän piiriin kuuluvaan toimintaan eikä uskonnonharjoitukseen.
- Vammaisuuden osalta sovelletaan myös tavaroiden ja palvelujen tarjonnassa

Kohtuulliset mukautukset

- Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden ja palveluiden tarjoajan on tarvittaessa tehtävä kohtuullisia mukautuksia **vammaisen henkilön yhdenvertaisen kohtelun toteuttamiseksi**
- Kohtuulliset mukautukset ovat eri asia kuin varsinaiset esteettömyystoimenpiteet:
 - Mukautukset ovat konkreettisesti tilanteessa henkilöä varten tehtäviä toimenpiteitä (tyypillisesti avustamista)
 - Esteettömyystoimenpiteet ovat yleisiä ja ennakkollisia, tyypillisesti pidemmälle meneviä ja niistä säädetään erikseen mm. rakennuslainsäädännössä
 - Mukautukset täydentävät esteettömyystoimenpiteitä
- Esteettömyys + kohtuulliset mukautukset => saavutettavuus

Kohtuullisuuden arvioiminen

- vammaisen ihmisen tarpeet,
- toimijan koko, taloudellinen asema,
- toiminnan luonne ja laajuus,
- mukautusten arvioidut kustannukset ja
- mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Kohtuullisuuden arvioiminen 2

- Pykälän sanamuodolla "tarvittaessa" tarkoitettaisiin sitä, että kulloistenkin tarpeiden mukaiset toimenpiteet tulisivat arvioitavaksi tilannekohtaisesti kohtuunäkökohdat huomioon ottaen (HE 111/2014).
- **Lähtökohta on, että järjestelyt mahdollistaisivat vammaisen henkilön yhdenvertaisen kohtelun toteutumisen**

Mukautuksista

- Mukautukset ovat tapauskohtaisia ja
- niiden tulee vastata kyseisessä konkreettisessa tilanteessa vammaisen ihmisen tarpeisiin.
- Toimenpide on ”tarvittava” esimerkiksi silloin, kun jokin palvelu ei ole vammaisen ihmisen saatavilla muihin henkilöihin verrattuna vastaavalla tavalla ilman mukautusta.

Mukautusten asianmukaisuus

- Ovat tarkoituksenmukaisia ja turvallisia.
- Niistä ei saa aiheutua vahingon vaaraa.
- Asianmukaisuusvaatimus pitää sisällään ajatuksen toimenpiteiden tehokkuudesta ja käytännöllisyydestä. Toimenpiteen tulee vastata vammaisen ihmisen tarpeeseen, se tulee toteuttaa kohtuullisessa ajassa mukauttamispyyntön esittämisestä, ja sen tulee olla käytännön näkökulmasta olo-suhteisiin soveltuva.

Mukautuksilla palvelut saataville

- Olennaista on, että palvelut tulevat mukautuksilla vammaisten ihmisten saataville.
- Viimekätisen päätöksen siitä, miten tai millainen mukautus toteutetaan, tekee mukautuksiin velvoitettu toimija.

Esimerkkejä

- Luiska
tilapäiseen käyttöön tarkoitetun luiskan hankkiminen voi vain harvoin olla taloudellisen aseman takia toimijalle kohtuutonta.
- Ravintolassa kohtuullisena mukautuksena näkövammaiselle voi olla ruokalistan tarjoaminen pistekirjoituksella tai ruokalistan sisällön kertominen asiakkaalle suullisesti.

Mukautusten vaikuttavuus

- Edistää vammaisten työllistymistä
- Helpottaa työn tekemistä
- Lisää työntekijöiden välistä yhdenvertaisuutta
- Parantaa työn tuottavuutta
- Lisää työntekijöiden tyytyväisyyttä

(Lähde: Nina Nevala, 2013)

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus CRPD

- Yleissopimus ei perusta uusia ihmisoikeuksia vammaisille henkilöille vaan vahvistaa jo luotujen ihmisoikeuksien kuulumisen täysimääräisesti myös vammaisille.
- Konkreettisia toimenpiteitä sisältävä sopimus
- YK:n yleiskokous hyväksyi sopimuksen yleiskokouksessa 13.12.2006. Tuli kansainvälisesti voimaan 3.5.2008
- Suomi allekirjoitti maaliskuussa 2007 mutta ei vielä ratifioinut eli saattanut sopimusta voimaan.

Kohtuulliset mukautukset

- Tarvittaessa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyitä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta, ja jolla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa.
- Laiminlyönti syrjintää
- Koskee koko sopimuksen soveltamisalaa.

Kohtuulliset mukautukset 2

- Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö
- Esteettömyys
- Kaikille sopiva suunnittelu

- Jos vammaisen henkilö ei pääse yhdenvertaiseen asemaan kaikille sopivan suunnittelun tai yleisten esteettömyysvaatimusten avulla, tosiasiallisen yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi tarvitaan yksilöllisten mukautusten tekemistä

Artikla 5 Yhdenvertaisuus

- Yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjinnän poistamiseksi
- Toteutettava kaikki asianmukaiset toimet varmistaakseen kohtuullisten mukautusten tekeminen

Artikla 24 Koulutus

- Oikeus koulutukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa
- Oikeuden toteutumiseksi tehtävä vammaisia henkilöitä varten heidän yksilöllisten tarpeiden mukaiset kohtuulliset mukautukset

Artikla 27 Työllisyys

- Artiklan tarkoituksena on varmistaa vammaisten henkilöiden tehokas osallistuminen työhön.
- Keskeistä syrjinnän kieltä
- **Kohtuulliset mukautukset**
- Suoja oikeudenmukaisiin ja suotuisiin työoloihin
- Edistää vammaisten henkilöiden ammatillisen kuntoutuksen, työn säilyttämisen ja työhönpaluun ohjelmia

Kiitos !

Yhteystietoni:

- Posti: Vammaisfoorumi ry/ PL 30,
00030 IIRIS
- S-posti:
pirkko.mahlamaki@vammaisfoorumi.fi
- Puh: GSM +358 44 567 9077
- Verkkosivu: www.vammaisfoorumi.fi